Lia Brad-Chisacof

Transferul lexical de la greacă la română şi mutaţiile fonice aferente acestuia (secolul al XVIII-lea –începutul secolului al XIX-lea)

Prezentul articol îşi propune să corecteze din perspectivă sociolingvistică prejudecăţi de principiu legate de transferul lexical de la greacă la română şi să ofere, pe cât posibil, un ghid al mutaţiilor fonice rezultate din acest transfer.

0.1. Să arătăm mai întâi ce puncte de vedere din cele ce ne-au premers avem mai ales în vedere, ce reţinem şi ce respingem din ele.

Datorită bogăţiei de date pe care le conţine şi rigorii demonstraţiei, monografia lui L. Gáldi (1939) asupra împrumuturilor greceşti din română a devenit o lucrare de referinţă pentru lexicologia noastră, imprimând anume prejudecăţi. Ea este tributară, fără a o afirma expres, concepţiei bloomfieldiene (Bloomfield, 1933), conform căreia există două tipuri de împrumut lexical, **împrumutul intim,** un transfer rezultat dintr-o cucerire sau anexare teritorială şi **împrumutul cultural,** un tip de transfer care se produce în dublu sens între limbi care se află în contact cultural. Consecinţele fonice ale împrumuturilor intime se apropie de evoluţia fonică internă a limbii receptoare, având un caracter regulat. Împrumuturile culturale au drept consecinţe fonice, forme care merg de la neadaptare până la o adaptare perfectă la repertoriul fonematic al limbii receptoare. Prejudecăţile (după părerea noastră, desigur) impuse de Gáldi se leagă în primul rând de numărul împrumuturilor (el numărându-le, fără discriminare de frecvenţă şi chiar de încadrare în timp). Astfel, în dicţionarul său sunt consemnate cuvinte cu o singură atestare, după cum foarte frecvent, la alte cuvinte, sunt atestări despărţite cronologic de un interval de o sută de ani). În al doilea rând, aceste prejudecăţi se leagă de categoriile semantice în care acestea se împart. Aceste categorii sunt extrem de numeroase şi acoperă practic toate sferele existenţei umane, depăşindu-le pe cele datorate de engleză francezei normande, caz tipic de împrumuturi intime. Ceea ce ne expune Gáldi este o situaţie în care împrumuturile intime se suprapun peste împrumuturile culturale. Tratarea aspectelor fonetice se face la Gáldi de o manieră am spune unilaterală, el părând să prezinte situaţii tipice doar pentru transferul lexical de la greacă la română. Credem că Gáldi a recurs la această soluţie din cauza lipsei unei bibliografii adecvate, bibliografie ce nu a întârziat însă prea mult după monografia sa (Nandris). Este şi

acesta din urmă, adică îmbogățirea considerabilă a bibliografiei, încă un motiv pentru care am socoti util să scriem prezentul articol.

O altă orientare din literatură dedicată împrumuturilor grecești din română este cea formulată de H. Mihăescu (1965), conform căreia împrumuturile respective sunt identificabile cu inovațiile lexicale atât de necesare unei societăți în plină modernizare, cum era societatea românească în secolul al XVIII-lea.

Ca ipoteză de lucru această orientare este valabilă într-o oarecare măsură. Dacă, spre pildă, avem în vedere faptul că inovațiile lexicale au drept context subiecte productive de tipul politicii, religiei, psihologiei și corpului uman și verificăm cu categoriile semantice ale împrumuturilor din greacă, vedem că acestea se suprapun cel puțin în primele trei cazuri. La nivel fonetic, consecințele acestei orientări este o exclusivă redistribuire a repertoriului fonetic al românei.

În sfârșit, o ultimă orientare pe care vrem s-o amintim este cea legată de împrumuturile grecești referitoare la sfera semantică administrativ-juridică. Manuela Saramandu (1980) arată că termenii respectivi de origine greacă au fost introduși fără a fi modificați pentru că ei „creau dificultăți nu numai la nivel fonetic, ci și la nivel morfologic". Aceeași autoare admite desigur ca posibile explicații și intenționalitatea păstrării formei originale a împrumuturilor, ca și prestigiul indubitabil de care se bucura neogreaca printre oamenii instruiți.

1.2. Este aproape inutil să precizăm că abordarea sociolingvistică a problemei poate aduce clarificări esențiale. Rezultat al contactului lingvistic, împrumutul lexical se datorează, după Weinreich (1953) următoarelor situații: 1) influenței culturale; 2) cuvintelor moștenite care se pierd și sunt înlocuite cu cuvintele străine; 3) existența a două cuvinte moștenite omofone, astfel încât înlocuirea unuia dintre ele cu un cuvânt străin rezolvă ambiguități potențiale; 4) nevoiei constante de sinonime ale cuvintelor afective care și-au pierdut forța expresivă; 5) prin împrumut devin posibile noi distincții semantice; 6) un cuvânt poate fi luat dintr-o limbă cu prestigir scăzut și folosit în sens peiorativ; 7) un cuvânt poate fi introdus într-un mod inconștient, prin bilingvism intens.

În timp ce situațiile (1), (2), (3) și (5) au legătură cu funcția referențială a limbii, situațiile (4) și (6) au legătură cu funcțiile expresivă și respectiv directivă.

În cazul împrumuturilor grecești din limba română de care ne ocupăm se verifică mai ales tipurile 1, 4, 5 și 7 de situații descrise mai sus. Într-o fază ulterioară a românei e valabil și tipul 6 (ex. **lichea < lekés**).

Desigur că situațiilor formulate de Weinreich (1953) li se pot adăuga nuanțe prețioase amintind posibilele cauze ale împrumuturilor pe care, la începutul secolului, le formula Seiler (1915 - 25), chiar dacă mai puțin sistematic:

Fr. Seiler consideră drept posibile cauze ale unui transfer lexical unele de natură istorică și altele de natură psihologică. Cauzele istorice sunt importul unor noi meserii sau practici religioase, introducerea unor noi proceduri legale sau administrative, dominația politică sau culturală a unui popor asupra altuia. Printre cauzele psihologice, principiul efortului minin favorizează importul conjugat al lucrului cu numele său. Folosirea cuvintelor străine îi ajută pe vorbitori să realizeze nuanțe speciale de expresie (tandrețe, sofisticare, euforism, insultă subtilă). Influența

unei culturi superioare poate să prilejuiască o mai mare rigoare intelectuală în mintea vorbitorilor limbii receptoare. După Seiler, posibile contexte de împrumut sunt contact personal cu vorbitorii diverselor limbi, citirea literaturilor străine şi învăţarea unei limbi străine. Împrumutul se face la nivelul a două sfere: unul popular şi altul care ţine de clasele sociale superioare.

De reţinut de aici, pentru transferul pe care îl avem în vedere, sunt mai ales importul unor noi categorii de obiecte (de ex. prosopul, un ştergar de lux), dar şi introducerea unor noi meserii (hirurg) şi chiar şi dominaţia politică, pentru că, deşi într-o foarte mică măsură, şi cu un decalaj de mai mult de o jumătate de secol faţă de instalarea sa, regimul fanariot a fost resimţit ca un regim străin (Constantiniu 1992). De asemenea, datorită contextului geografic, în afară de modelul social superior la care se realizează transferul lexical din greacă în română, difuzându-se apoi în eşaloane inferioare, există în mod clar un transfer care se produce la nivel popular.

Discuţiile de mai sus exclud de plano posibilitatea existenţei unor împrumuturi inutile (Puşcariu 1940).

1.3. O considerabilă claritate apare datorită punctului de vedere sociolingvistic (în care limba este percepută ca fiind esenţialmente un instrument social de comunicare) în definirea tipologiei împrumuturilor.

În cazul cel mai simplu un cuvânt este împrumutat ca un tot, deci ca o entitate fonetică şi semantică.

Există însă multe alte posibilităţi de împrumutare a unui cuvânt, sistematizate de Haugen (1950) conform unor distincţii cum sunt importul şi substituirea. **Importul** înseamnă aducerea unui tipar într-o limbă, **substituire** înseamnă înlocuirea unui segment dintr-o limbă, cu un tipar deja moştenit. După Haugen tipurile de împrumut sunt următoarele:

I. **Împrumuturile** (Loan words). Ele înseamnă un import de morfeme fără substituire. În interiorul acestui tip pot apărea cazuri de substituire la nivel fonic.

Este cazul să detaliem aici posibilităţile de interferenţe fonice, pornind de la premisa că substituirile fonetice nu se petrec într-un mod aleatoriu, ci în primul rând după cum interpretează un bilingv caracteristicile celei de a doua limbi a sa după standardele limbii materne sau invers: Astfel (Polivanov) distingea următoarele tipuri de **interferenţe fonice**:

1. **Subdiferenţierea** care presupune că două sunete sunt confundate în sistemul secundar, dacă contrapărţile lor nu erau distincte în sistemul primar.

2. **Supradiferenţierea** care se referă la impunerea unor distincţii fonetice din sistemul primar la sunetele sistemului secundar, unde nu e nevoie de ele.

3. **Reinterpretarea distincţiilor** se petrece atunci când bilingvul distinge în sistemul secundar foneme cu caracteristici redundante în acel sistem, dar relevante în sistemul său primar.

4. **Substituţia fonică** se petrece, la rândul său, când fonemele sunt definite în mod identic în cele două limbi, dar pronunţia lor diferă.

Să amintim aici obiecţia adusă de (Schuchard) în privinţa limitelor între care operează interferenţele. Exemplul ales de el e din sfera împrumuturilor germane

din slovenă în care vocalele /e/ și /o/ închise sunt redate prim variante deschise, deși slovena posedă în repertoriul ei fonematic echivalente exacte.

Acestor interferențe li se adaugă desigur mărcile de gen.

II. **Amestecuri de împrumut** (Loan blends) care implică atât substituție, cât și import la nivel morfematic.

III. **Schimbare de împrumut** (Loan Shift) care implică import morfematic, fără substituire. În acest caz se împrumută doar sensul propriu sau figurat, dar formele care reprezintă acest sens există deja în limbă. Acest tip înglobează ceea ce în mod tradițional este tratat drept calc semantic sau calc lexical în general.

O problemă de bază a împrumutului lexical este distincția între împrumuturile accidentale (nonce borrowings) și cuvintele integrate total în limba receptoare.

Într-un caz marcat de diacronie ca cel pe care îl avem în vedere noi, lucrurile sunt într-un fel mai simple dacă ne gândim la atestări. Un număr foarte redus de atestări ne semnalează cazurile izolate, recurențe și persistențe în limbă ne indică integrarea.

Ni se pare util să amintim aici, chiar dacă foarte sumar, principalele probleme legate din punct de vedere social de difuziunea lexicală. **Locusul** social al acesteia era în mod tradițional considerat a aparține claselor sociale superioare. Cercetările mai noi arată că aceste clase nu dețin „monopolul" acestui locus care poate să țină și de categorii fără prestigiu social (Trudgill 1980).

Par să existe două tipuri extreme de difuziune care se pot și întrepătrunde. Este vorba de terminologia și termenii separați din vocabularul administrativ sau ideologic create sau selectate cu intenție expresă de a fi distribuite printre grupurile importante ale comunității lingvistice. Procesul difuziunii poate fi garantat într-o oarecare măsură de alegerea justă a canalelor de comunicare, respectiv de predarea în școli sau de o acțiune normativă (gramatică, dicționar etc.); b) marea majoritate a inovațiilor lexicale se răspândesc în limbile stabile ca o urmare colectivă a unor acte individuale de comunicare al căror scop conștient nu este difuziunea, ci interesele de comunicare ale indivizilor care adoptă cuvinte noi și noi întrebuințări ale acestora. Dacă un număr suficient de membri ai comunității lingvistice urmează această practică în rețelele lor interconectate (Milroy) și în condițiile unei distribuții date de cunoștințe reciproc împărtășite, difuziunea are un rezultat colectiv.

Situația lingvistică din Principatele Române în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea era caracterizată într-o oarecare măsură, de un multilingvism funcțional, în sensul că, în afara limbii române, care își dezvoltase stilurile funcționale și se afla în proces de modernizare (începutul epocii moderne a limbii române este plasat de Gheție (1982) și Munteanu-Țâra (1983) între 1780 - 1836), se mai foloseau greaca (ca limbă a învățământului superior și de conversație la nivelele superioare ale societății), precum și alte limbi, așa cum erau franceza (ca limbă de cultură), turca (folosită în mică măsură ca mijloc oficial de comunicare). Impunerea limbii grecești nu pare să fi fost o inițiativă venită din partea domnitorilor greci, ci din aceea a clasei boierești de origine greacă sau nu, care dorea să impună un mijloc de separație între ea și burghezia în ascensiune (Constantiniu 1987). Este greu de imaginat în aceste condiții o politică concertată de impunere, deci de răspândire a

limbii grecești și, în consecință, și a rezultatului transferului lexical cauzat de contractul dintre greacă și română. Trebuie așadar să admitem că difuziunea împrumuturilor s-a făcut în cea mai mare parte pe seama actelor individuale.

Încercând să rezumăm ceea ce este această succintă introducere la analiza faptelor de natură fonică din transferul lexical dinspre greacă spre română, vom arăta că, după părerea noastră, transferul amintit are un puternic caracter individual, de unde și relativa instabilitate și variație formală a rezultatelor sale.

Din punct de vedere „practic", ipoteze ca cele privind dificultățile întâmpinate de o limbă în adoptarea împrumuturilor din alta nu pot să reziste. Un contact lingvistic cu bilingvismul care îi urmează, crează un transfer lexical. Lipsa de identitate în distribuția morfemelor, ca și în repertoriile fonematice conduce spre substituiri masive, dar nu la respingerea posibilității de transfer.

2.1. Vom prezenta în continuare repertoriul fonematic la limbii neogrecești (după Mackridge (1985) și Elefteriades (1985), prin comparație cu cel al românei și mutațiile fonice aferente transferului lexical din greacă în română (sec. al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea). Exemplele sunt luate în general din Gáldi (1939). Exemplele care reprezintă contribuția noastră sunt completate, pentru a se deosebi de rest, cu sensurile etimoanelor. Etimoanele au fost transliterate fonetic după logica limbii române.

Vocalele:

Spre deosebire de română, sistemul vocalic al limbii grecești este compus din doar 5 vocale. Diferența între vocalele accentuate și cele neaccentuate este nesemnificativă.

/i/ o vocală frontală. În poziție neaccentuată sau accentuată nu poate apărea niciodată înaintea unei alte vocale. Se manifestă cel mai frecvent a) prin palatalizarea consoanei velare precedente, a lui /l/ sau a lui /n/; b) ca /j/ (iot) dacă nu e precedată de o consoană sau dacă e precedată de o consoană sonoră (care poate să fie și /r/; c) ca /ç/ dacă e precedat de o consoană nonvelară surdă în același cuvânt.

În poziție atonă este sincopată în vorbirea rapidă (fast speech), fenomen răspunzător și pentru tixi< tihízo (etíhisa) („a împrejmui cu ziduri").

În ierarhia vocalică a limbii grecești /e/ și /i/ își schimbă reciproc dominația una asupra celeilalte, după cum în română /e/ și /i/ au o tendință de a se interschimba (Nandris 4).

Definită asemănător în română, ea este substituită prin: /i/ în poziție accentuată sau neaccentută ithichi < itihiki, isimeria < isimería comitis < comítis, perigrafi < perigrafí

apoi prin supradiferențiere > /e/ lexe < léxi, paremie < parimía

> /ie/ în poziție finală accentuată mistrie < mistrí, felie < felí, piftie < piftí

> /ă/ când e precedat de /s/ (Nandris 31) (sămbatriot < simpatríotis, sănisfora < sinisforá și pedeapsă < pédevsi

> 0 poziție finală atonă palat < palati, zahăr < záhari, crevat <kreváti, prosop < prosópsi

dar și > a în aceeași poziție Evropa < Evrópi

și > iu în aceeași poziție lulachiu < luláchi
> /u/ zulie < zília
/e/ frontală, definită asemănător în română
substituită > /e/ melanholie < melanholía, metahirisi < metahirízo
subdiferențiată > /i/ (v. discuția de la /i/ și Nandris 23, 25) paraxin
> /a/ aftaxie < eftaxia, afcolie < efcolia
> /ea/ pedeapsă < pédevsi, fidea < fidés
> /ie/ ieftin < efthinós (conform unei tendințe din româna populară Nandris 17)
/a/ centrală, definită asemănător în română, substituită
> /a/ în anafora < anaforá și supradiferențiată:
> /â/ fânar < fanári
> /ă/ fănar < fanári
> /e/ schimate < shímata, sofesmate < sofísmata
/u/ dorsală, reprodusă în scris ca ou, definită identic în română
substituită prin /u/: în stihurgos < stihurgós
supradiferențiată > /o/ coconar < cucunári (conform unei tendințe a limbii române) (Nandris 42)
/o/ dorsală, definită asemănător în română
substituită prin /o/ în eforie < eforía
supradiferențiată > /a/ calțavetă > calțodéta conform unei tendințe a limbii române (Nandris 39)
> /oa/ agoană < agónas, pistoală < pistoliá (conform unei tendințe din română dacă e urmată de a / ă / e (Nandris 84)
în poziție finală > /u/ arhondologhiu < arhondológhion
> /e/ stihie < stihion (prin reconstituire după pl. stihia)
> 0 parapon < parápono
Consoane:
/p/ surdă, bilabială oclusivă, definită asemănător în română
substituită prin /p/ politicos < politikós, ipochimen < ipochímeno, subdiferențiată ca:

> /b/ simbatriot < simbatriotis, Olimbía < Olimbía în context nazal urmând o tendință din neogreacă și fiind o consecință a faptului că /b/ se notează mp (a se vedea discuția de la /b/).

Grupul -ps se simplifică la /p/ în prosop < prosóp și nu la /s/ (Nandris 108)
/b/ bilabilă scrisă mp sau p când e precedată de m apare mai ales la începutul cuvintelor și este cel mai adeseori nazalizată, definită asemănător în română
> /b/ prin substituție:
babacă < babákas
/t/ apico-dentală, echivalată în română < /t/ tacticos < taktikos
/d/ apico-dentală
tendința în greacă regăsită și în română, este fie ca ea să fie nazalizată, fie în toate contextele, fie denazalizată chiar atunci când se află în contextul nazal:
/d/ egledisi < eglendó (egléndisa)
/nd/ eglendisi < eglendo (eglendisa)

/k/ dorso-velară cu 2 alofone: înainte de /a/, /o/, /u/ și consoane
și dorso-palatală înainte de e/i și /y/
substituită prin: /k/, categorisi < katigoró (katigórisa) chindisi < kendó (kéndisa)
/g/ dorso-velară cu 2 alofone:
/g/ înainte de /a/, /o/, /u/ și consoane scrisă gk și k când e precedată de /n/ în poziție inițială e nazalizată
și /y/ sonoră, palatalo-velară africată înainte de /e/, /i/ și /y/
substituită prin: /g/ anghinară < anghinára
și supradiferențiată prin /gi/ epanghioliia < epanghelía
/ts/ apico-dentală,
definită asemănător în română (Nandris 129) e substituită prin:
/ț/ calțavetă < caltsodéta, țâfnă < tsífna.
/dz/ apico-dentală.
cum în română o consoană definită asemănător e caracteristică pentru anumite dialecte și se reduce > /z/ (Nandris 145), tratementul se aplică și la transferul lexical grecesc: franzelă < frandzóla.
/f/ labio-dentală, scrisă fi sau ypsilon în combinațiile ay, ey în aceste combinații > /f/ sau /v/ în funcție de context; /f/ și /v/ se plasează în variație liberă una față de cealaltă în transferul pe care îl avem în vedere:
catafto/catavto < kat'avtó, sclifosi/sclivisi < stilvó (stiovósa)
prin supradiferențiere /f/ + /i/ > /h/
hidea < fidés.
/v/, labiodentală scrisă și ypsilon în ay și ey înaintea vocalelor sau a consoanelor sonore g, f, l, z, n
a se vedea discuția de mai sus privind variația /f/v/.
/θ/ fără corespondent în limba română e subdiferențiată ca:
/t/ matematică < mathimatíkí
/ft/ maftemă < máthima
/f/ firidă (fiind un împrumut popular e posibilă o simplificare articulatorie pe teren grecesc), existând un etimon firída (Tsitsilis)
/h/ nahimă < máthima
/d/ diordosire < diórthoma
/δ/ interdentală fără corespondentă în română, subdiferențiată ca:
/d/ dascăl < dáscalos
/r/ disiremonie < disidemonia
/v/ calțodetă < caltsodéta
/s/ apico-dentală, în poziție mediană și - în poziție finală.
definită asemănător în română e subdiferențiată în:
/z/ shizmă (sonorizare datorată lui m)
/h/ prohdeorisi < prosdiorízo
/z/ apico-dentală
definită asemănător în română: echivalată prin:
/z/ zulie < zília
/h/ dorso-velară subdiferențiată ca /h/ heretismos < heretismós

firitisi < heretó (herétisa)

/γ/ dorso-velară, fără corespondent exact în română, subdiferențiată ca /g/ o postdorsală velară (Nandris 154)

/g/ frigănea < friganiá

a se vedea discuția de la /y/

/m/ bilabială cu 3 alofone:

1. sonoră labilă nazală apărută în toate pozițiile
2. sonoră labiodentală nazală înainte de /f/ și /v/ /p/ și /h/
3. palatizată

alofonele 1 și 2 substituite /n/ în timp ce 3, deși are corespondentă într-un fenomen dialectal, nu e redată.

mamoș < mámos

/n/ alveolară cu 3 alofone

1. alveolară nazală care apare în toate pozițiile
2. sonoră velară nazală înainte de consoanele velare /k/, /g/, /x/, și /g/
3. palatală nazală înainte de /i/ și /y/. Deși o dentală nazală sonoră are o corespondentă în româna dialectală, toate trei sunt substituite prin /n/ în română

nostim < nóstimos, nixis < nixis

/l/ cu 2 alofone: 1. alveolară și 2. palatală înainte de /i/ și de semivocala /y/

ambele subdiferențiate ca /l/, laterală dentală

lexicon < lexikón

lipon < lipón

/r/ -, alveolară substituită prin /r/ vibrantă dentală

rigă < rígas

/y/ semivocală sonoră palatală. Apare atât la inițiala cuvântului, cât și la sfârșit sau după vocala silabică. Ar putea fi răspunzătoare pentru introducerea acestui sunet în română, unde el era inexistent (Nandris 315)

perierie < periérgia

Tratate ca „alte fenomene" (Gáldi 1939: 99 - 100) cazurile de asimilare, disimilare, metateză, afereză și haplologie, dar mai ales cele tratate drept „sunete" anorganice citate acolo trebuie reluate în lumina fenomenelor de impact și substituire.

Subsumate bilingvismului, impactul și substituirea se petrec:

1) dinspre limba materna spre a doua limbă ca în cazurile în care **în/îm** substituie prefixul, corespunzător din greacă **en**:

înherisi < enhirízo (enhírisa); îmberdefsi < emberdévo (emberdefsa)

ne îl substituie pe gr. **a-** în nedierosit < adierómenos

pre- îl substitue pe pro- în prevalisi < proválo (providisa)

2. dinspre a doua limbă spre limba maternă: evducat pentru educat

2.2. O categorie care poate să stârnească interes este cea a verbelor cu sufixe de origine neogreacă -osi, -isi, -ă și -esi.

Posibilele treceri i > e > ă > o se regăsesc în cazul unui verb cum e a irosi < firéno (firéno > firesi (Brad-Chisacof 263) *firăsi, *hirăsi, *irăsi, irosi) și în cazul lui kendó (kéndisa) > a chindisi / chindesí / *chindăsi / chindosí. Dacă însă nu admitem existența unor forme pe care nu le găsim atestate, putem presupune existența unui

fenomen de subdiferenţiere a sufixelor greceşti -isi, -esi, -ăsi, -osi şi de substituire arbitrară între ele ca purtătoare a mărcii [+ străin] sau [+ grec]. (Brad-Chisacof: 265).

Un caz de împrumut prin import şi repartizare pe teren românesc (de către un bilingv cu limbă maternă româna) este verbul plíroforosi < pliroforó (pliroforisa). Majoritatea verbelor sufixate cu sufixele discutate mai sus pornesc de la radicalul aoristului.

Pliroforosi este sufixat la radicalul indicativului într-un mod anorganic pentru greacă.

O echivalare automată prin selectarea unui lexem cu etimon asemănător este a irosi < firéno „a se aduna (despre aluat)" cu afierosi afieróno „a închina, a dedica". Fenomenul era caracteristic mai ales secolului al XVIII-lea (Munteanu 1993).

3.1. Analiza fonetică de mai sus evidenţiază importanţa punerii în context a faptelor fonice care nu pot fi judecate în izolare.

3.2. Cele mai multe fenomene evidenţiate de noi relevă evoluţii în planul limbii române, dar în vorbirea unor bilingvi având ca limbă maternă româna.

3.3. Singurul fonem „nou" introdus în română, cu posibilul concurs al limbii greceşti pare să fie /y/ (putem presupune un fenomen cu surse multiple de tipul etimologiei multiple), încercările evidente de impunere a lui /θ/ nereuşind.

Note

Bloomfield Leonard (1933), **Language**, London

Brad-Chisacof Lia (1988), **Historical Remarks on the Romanian Verbal suffixes of Modern Greek Origin -ăsi, -esi, -isi, -osi**, in RESEE, Tome XXVI, nr. 3, Bucureşti.

Constantiniu Florin (1988), **Constantin Mavrocordat**, Bucureşti.

Constantiniu Florin (1992), **Când începe epoca fanariotă**, în „Studii şi materiale de istorie medie" I, Bucureşti.

Elefteriades, Olga, (1985), **Modern Greek, A contemporary Grammar**, Palo Alto, California.

Gáldi Ladislas (1939), **Les mots d'origine neo-grecque en roumain a l'époque des Phanariotes**, Budapesta.

Gheţie Ion (1982), **Introducere în studiul limbii române literare**, Bucureşti.

Haugen Einar (1950), **The analysis of linguistic borrowing**, in „Language", 26, 210 - 31.

Mackridge Peter (1985), **The Modern Greek Language**, Oxford.

Mihăescu H. (1966), **Influenţa grecească asupra limbii române**, Bucureşti.

Milroy Leslie (1980), **Languege and Social Networks**, Oxford.

Munteanu St., Ţâra V. (1983), **Istoria limbii române literare**, Bucureşti.

Munteanu Eugen (1993), **Influenţa modelelor clasice asupra traducerilor româneşti din secolul al XVII-lea. Lexiconul.** Teză de doctorat, Iaşi.

Polivanov Eugenij (1931), **La perception des sons d'une langue étrangère**, in „Travaux du cercle linguistique de Prague", 4, 18 - 21.

Puşcariu Sextil (1940), **Limba română**, vol.I, Bucureşti, 366.

Saramandu Manuela (1980), **Terminologia juridic-administrativă românească în perioada 1780 – 1850**, Bucureşti.

Schuchardt Hugo (1884), **Slavo-Deutsches und Slavo-Italienisches**, München, 1971.
Seiler Friedrich (1912 – 25), **Die deutsche Kultur im Spiegel des Lehnwortes**.
TRI (1986) **Teatrul românesc inedit**, editat de Paul Cornea şi Petre Costinescu, Bucureşti.
Trudgill Peter (1980), **Dialectology**, Londra.
Tsitsilis Hristos (1990), **Foneticni problemi prie timologizuvame na gràzcite zaemki v bălgarskija ezik**, Sofia.
Weinreich Uriel (1953), **Langages in Contact**, New York.